

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Paweł Zaborowski - Duchowość kwantowa. Studium wiedzy potocznej

Praca ma na celu przeanalizowanie i zrozumienie zjawiska jakim jest duchowość kwantowa. Jest ona współczesnym ruchem z obszaru kultury duchowej, który łączy motywy fizyki kwantowej i nowych form duchowości. Analizie poddano przede wszystkim językowe wyobrażenia o: świecie, człowieku i nauce, w których istotnym komponentem staje się właśnie wiedza fizyki kwantowej. W celu zrozumienia zjawiska duchowości kwantowej umieszczono ją w kontekście opracowań poświęconych społeczeństwu i kulturze postsekularnej, wiedzy potocznej i współczesnych, zsekularyzowanych mitologii.

Pierwszy rozdział poświęcony jest paradygmatowi postsekularnemu. Prezentowane są w nim ujęcia alternatywne względem teorii sekularyzacji, na gruncie których zaproponowane zostaje własne rozumienie duchowości - jako funkcjonalnej praktyki organizacji sensu. Tak pojmowana duchowość osadzona zostaje w kontekście opracowań socjologicznych (dotyczących przede wszystkim kultury indywidualnej i rynkowego ujęcia religii) oraz psychologicznych (akcentujących funkcje ewolucyjne i egzystencjalne pełnione przez duchowość).

Drugi rozdział jest poświęcony metodologii badawczej. Rozpoczyna się od omówienia specyfiki paradygmatu badań jakościowych, które doprowadzają do stwierdzenia, że badanie zjawisk nowych i niezrozumiałych wymaga nie tylko znajomości dotychczas wypracowanych ujęć teoretycznych, ale również dobrej orientacji w samym materiale badawczym. Wymagają uwzględnienia jego specyfiki w trakcie konceptualizowania badań, planowania ich przebiegu oraz doboru narzędzi analizy. W kolejnej części rozdziału zaprezentowane zostają najważniejsze konteksty lingwistyki kulturowej oraz opracowania dotyczące językowego obrazu świata; na ich podstawie sformułowane zostają procedury badawcze, skupione wokół analizy leksyki, procesów profilowania i wartościowania za pomocą języka, a także zabiegów syntaktycznych i semantycznych, które służą ich realizacji. Rozdział kończy się zaprezentowaniem najważniejszych problemów etycznych związanych z badaniem

zjawiska duchowości kwantowej, wynikających z jej pseudonaukowego i antynaukowego charakteru.

Następujące później 3 rozdziały mają charakter analityczny. Pierwszy rozdział dotyczy kosmologii duchowości kwantowej, a przedmiotem prezentowanej w nim analizy są: monistyczne wyobrażenia o istnieniu „świętej” energii, dodatkowych wymiarów przestrzennych i kosmicznych, a także miejsce, jakie w obrębie kosmologii duchowości kwantowej zajmuje człowiek. Rozdział kończy się analizą dwóch aspektów obrazu świata - jego mitologicznej formy oraz wzorowanym na dyskursach naukowych sposobie jego tekstualnej prezentacji.

Drugi rozdział poświęcony jest antropologii duchowości kwantowej i koncentruje się na najważniejszych zagadnieniach związanych z wizją człowieka. Pierwszym wielkim tematem jest obraz mózgu i świadomości, które okazują się przykładem spsychologizowanej wizji duszy oraz - w odmiennej perspektywie - zsakralizowanej wizji psychiki. Drugim istotnym tematem jest rozwój duchowy człowieka oraz jego egzystencja, pojmowana jako droga duchowego oczyszczania. Trzecim wielkim tematem jest zjawisko uzdrawiania, które w duchowości kwantowej pojmowane jest jako forma manipulowania życiodajną energią, co tworzy wyobrażenie alternatywne względem medycyny akademickiej i oparte jest na mitologicznym pojmowaniu roli człowieka w całości kosmosu.

Trzeci rozdział analityczny poświęcony jest różnym aspektom nauki, które pojawiają się w zgromadzonym materiale. Analizie poddano wypowiedzi na temat zmiany paradygmatu naukowego oraz roli jaką w procesie tym miałyby ogrywać fizyka kwantowa. Przy tej okazji odtworzony zostaje swoisty dla duchowości kwantowej obraz „nowej fizyki”. Druga część rozdziału dotyczy stylizacji naukowych, wykorzystywanych do imitowania dyskursu nauki oraz uwiarygadnianiu alternatywnych względem akademickich tez i wyobrażeń. Ostatnia część tego rozdziału to próba wykazania, że duchowość kwantowa prezentuje siebie jako system ekspercki, pragnący przekonać czytelników do swego autorytetu poprzez różne zabiegi językowo-tekstowe, dewaluuące obraz nauki i afirmujące obraz siebie.

Ostatni rozdział ma charakter podsumowania i zostają w nim zaprezentowane najważniejsze wnioski płynące z przeprowadzonych analiz. Przede wszystkim zostaje duchowość kwantowa zestawiona z nurtami neopozytywizmu, scjentyzmu i

nieklasycznymi analizami zjawiska nauki, by wykazać jej swoistą odmiennność od każdego z nich. W dalszej części zostaje duchowość kwantowa umieszczona w kontekście dwóch procesów społecznych typowych dla kultury zindywidualizowanej: (1) kryzysu zaufania wobec wiedzy i (2) poszukiwania społecznych ekspertów. W dalszej części rozdziału, obraz świata duchowości kwantowej jest interpretowany jako funkcjonalnie i formalnie mitologiczny, a tym samym - obfitujący w uproszczenia, potoczne i antropocentryczne kategoryzacje. W ostateczności, duchowość kwantowa zostaje zinterpretowana jako system wiedzy potocznej - zwłaszcza pod kątem jej formalnych i strukturalnych cech - który afirmuje antropocentryzm, uproszczoną kategoryzację wszelkich zjawisk, ich zdroworozsądkowe pojmowanie. Ostatecznym wnioskiem z całej pracy jest twierdzenie, że duchowość kwantowa - pomimo wykorzystania motywów pochodzących z nowej fizyki - posługuje się schematami potocznymi, tworząc za ich pomocą system wiedzy o cechach mitologicznych i parareligijnych, a przede wszystkim potocznych.

Dyskusja nad związkiem nauki z religią jest niezmiennie obecna od momentu wyklarowania się tych dwóch typów wiedzy i praktyki społecznej. Także dziś obserwujemy różne próby ich wzajemnego rozdzielnia oraz syntezy. Duchowość kwantowa jest specyficznym uczestnikiem takiej debaty, oddziałującym na świadomość przeciętnego czytelnika. Jej teksty są utrwalonym zapisem pewnego typu mentalności, która coraz wyraźniej zaznacza swoją obecność we współczesnej kulturze. Obraz nauki ulega w przeanalizowanym materiale znacznemu spłyceciu i zostaje w swoisty sposób przeprofilowany. Proces ten ma wpływ na kształtowanie świadomości potocznej, utrwalanie w niej pewnych schematów i wyobrażeń dotyczących tego czym jest nauka, jaką rolę w jej obrazie odgrywa fizyka kwantowa oraz czy ma ona jakikolwiek związek z religią. Niniejsza praca jest próbą syntetyzującego ujęcia tego zjawiska, a jej głównym celem jest stworzenie takiego opisu, który pomimo uznania duchowości kwantowej za paranaukową, pomoże zrozumieć jej rolę w kształtowaniu potocznych wyobrażeń dotyczących tego czym jest nauka.